

Đạo đức của người có chức trách không nằm ở nghi lễ

ISSN: 2734-9195

14:35 28/09/2026

Một xã hội không thể chỉ trông chờ vào những lời kêu gọi đạo đức. Điều cần hơn là coi trọng sự liêm chính và hiểu rằng không ai có thể dùng vẻ ngoài tử tế để thay thế cho một hành vi tử tế.

Có những khoảnh khắc con người đứng trước tiền nhân với dáng vẻ rất thành kính. Lời nói trang nghiêm, cử chỉ đúng mực.

Trong không gian thiêng, ai cũng dễ cảm nhận sự thành kính đó là thật.

Nhưng đạo đức của một người không được đo bằng một khoảnh khắc.

Một nén hương có thể được thắp lên trong vài phút. Một nghi lễ có thể diễn ra theo đúng từng bước. Một lời khấn có thể được nói ra rất đẹp. Còn phẩm chất của một người phải được chứng minh bằng những việc họ làm sau khi bước ra khỏi không gian đó.

Đặc biệt với người có chức trách, khoảng cách giữa vẻ ngoài đạo đức và sự liêm chính trong thực tế không phải chuyện nhỏ.

Bởi khi quyền lực được trao vào tay một người, sự giả tạo về đạo đức không còn chỉ là vấn đề của cá nhân. Nó có thể làm tổn thương niềm tin của người dân, làm méo mó ý nghĩa của công vụ và làm giảm giá trị của chính những chuẩn mực.

Đúng nghi thức nhưng chưa chắc đúng đạo lý

Điều đáng nói là nghi thức được giữ rất đúng, còn đạo lý lại bị bỏ lại phía sau.

Người ta có thể cúi đầu trước tiền nhân nhưng không biết cúi đầu trước lẽ phải.

Có thể nói về trách nhiệm, danh dự, phục vụ nhưng lại đặt lợi ích cá nhân lên trên lợi ích chung.

Biểu hiện chuẩn mực trước công chúng nhưng hành xử hoàn toàn khác khi không còn ống kính, không còn lễ đài và không còn ánh mắt của những người đang quan sát.

Đó là lúc cần nhìn đạo đức bằng một thước đo khác: làm gì khi đứng trước quyền lực và những lựa chọn có thể đem lại lợi ích riêng cho chính mình.

Bởi những hoàn cảnh đó mới là nơi phẩm chất thật sự được thử thách.

Người có quyền quyết định nhưng vẫn biết giới hạn của mình, biết điều gì được làm và điều gì không được làm, biết từ chối lợi ích không thuộc về mình, mới thật sự cho thấy giá trị của sự tu dưỡng.

Đạo đức vì vậy không nằm ở sự thành kính trong một buổi lễ. Nó nằm trong cách một người sử dụng quyền hạn khi chẳng ai yêu cầu họ phải biểu diễn sự trong sạch.

Liên chính là tư chất đạo đức cốt lõi của người có chức trách

Đối với một công dân bình thường, sự thiếu trung thực trước hết gây tổn hại cho chính họ và những người chung quanh.

Nhưng đối với người đang nắm giữ chức trách, một hành vi thiếu liên chính có thể tạo ra hệ quả rộng hơn nhiều.

Quyền lực không phải là tài sản riêng.

Chức vụ không phải là giấy phép để hưởng đặc quyền.

Niềm tin của xã hội càng không phải thứ có thể đem ra trao đổi lấy lợi ích cá nhân.

Vì vậy, liên chính của người có chức trách phải được coi là điều kiện nền tảng để quyền lực được thực thi đúng mục đích.

Không thể vừa nói về trách nhiệm trước nhân dân, đề cao kỷ cương, đạo đức nhưng lại hành xử theo lợi ích riêng, đứng ngoài chính những nguyên tắc mình đề cao.

Sự giả tạo đó khiến cái sai khoác lên mình một diện mạo rất đúng, càng làm tổn thương niềm tin. Nghi lễ trang nghiêm vì vậy không thể bảo chứng cho sự liên chính.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh họa.

Học đạo đức chỉ có ý nghĩa khi thân hành

Điều đó đặt ra một câu hỏi rất trực diện, nếu đạo đức chỉ được thể hiện trong những bài phát biểu, những bản đăng ký, những buổi sinh hoạt hay những nghi thức trang trọng, thì nó đã thực sự trở thành đạo đức sống hay chưa?

“*Thực hành*” có nghĩa là đạo đức phải đi vào lựa chọn cụ thể của mỗi người.

Khi có một khoản lợi ích không chính đáng trước mặt, người ta chọn thế nào?

Khi có thể dùng vị trí của mình để tạo thuận lợi cho bản thân hoặc người quen, người ta chọn thế nào?

Khi một quyết định có lợi cho mình nhưng không đúng với lợi ích chung, người ta chọn thế nào?

Khi không ai biết mình đã làm gì, người ta còn giữ nguyên nguyên tắc hay không?

Chính ở những điểm tưởng như rất nhỏ đó, đạo đức mới thoát khỏi khẩu hiệu để trở thành phẩm chất.

Và cũng chính ở đó, sự liêm chính được phân biệt với đạo đức trình diễn.

Quyền hạn là nơi đạo đức được thử thách

Gương mẫu là khi không có ai nhìn vẫn giữ đúng nguyên tắc; khi có quyền vẫn biết tự giới hạn; khi có lợi ích trước mắt vẫn không đánh đổi phẩm giá; khi đứng trước sai trái vẫn không tìm cách hợp thức hóa cho mình.

Một người có chức trách có thể không nói những lời lớn lao. Nhưng nếu biết giữ mình trước lợi ích, tôn trọng kỷ luật, công tâm trong quyết định và không biến quyền hạn thành công cụ phục vụ lợi ích riêng, thì chính cách sống đó đã có sức thuyết phục hơn rất nhiều lời diễn thuyết về đạo đức.

Ngược lại, nếu sự “*gương mẫu*” chỉ tồn tại trong hình ảnh công chúng mà biến mất khi quyền lực va chạm với lợi ích cá nhân, thì đó không còn là vấn đề hình thức đơn thuần.

Đó là vấn đề của phẩm chất.

Điều đáng kính không nằm ở vẻ cúi đầu

Một xã hội không thể chỉ trông chờ vào những lời kêu gọi đạo đức. Cũng không thể xây dựng niềm tin bằng những hình ảnh được sắp đặt thật đẹp.

Điều cần hơn là coi trọng sự liêm chính và hiểu rằng không ai có thể dùng vẻ ngoài tử tế để thay thế cho một hành vi tử tế.

Với người có chức trách, yêu cầu đó càng nghiêm khắc hơn.

Bởi công chúng không nhìn vào người có chức trách chỉ khi người đó đứng trước một nghi lễ. Mà nhìn họ trong những việc rất đời thường, một quyết định được đưa ra vì ai, một quyền hạn được sử dụng như nào, một lợi ích được phân bổ cho ai và một người có dám tự đặt mình dưới cùng những nguyên tắc mà mình yêu cầu người khác phải tuân thủ hay không.

Đạo đức, xét tới cùng, không cần quá nhiều lời để minh chứng. Nó nằm trong những lựa chọn mỗi người thực hiện khi không cần phải làm đẹp hình ảnh của mình.

Trước tiên nhân, một nén hương có thể biểu thị lòng thành. Nhưng trước công chúng, sự liêm chính trong từng việc làm mới là lời cam kết có giá trị.

Và nếu một người rất thành kính trong nghi lễ nhưng lại không trung thực trong thực thi trách nhiệm, thì điều cần đặt câu hỏi không phải là họ đã cúi đầu đủ thấp hay chưa.

Mà là sau khi đứng thẳng lên, họ đã sống như thế nào.

Đó mới là phép thử thật sự của đạo đức.

Tác giả: **Nguyễn Hữu Chót**